

การปฏิบัติตนตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครูในโรงเรียน
เทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

**Self-Practice in Three Bases of Meritorious Action by Teachers of
Roi Et Municipality Schools, Roi Et Province**

ประพิศ โบราณมูล¹

Prapit Boranmoon

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2554

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการปฏิบัติตนตามหลักธรรม เปรียบเทียบปัจจัย ต่าง ๆ กับ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่มีผลต่อการปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จาก ตัวอย่าง 71 คน สถิติที่ใช้ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัย พบว่า ข้าราชการครูมีความรู้ มีการปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมอยู่ในระดับบางครั้ง มีความรู้ ความ เข้าใจว่าธัมมเทศนานัย คือ การแสดงธรรม สอนธรรม ภวานามัย คือ การทำบุญด้วยการเจริญภาวนา ฝึกรบรม จิตใจ การทดสอบสมมติฐาน พบว่า อายุ สถานภาพ ต่างกันมีการปฏิบัติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 แต่ เพศ และระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ 1. ปฏิบัติตามหลักธรรม 2. บุญกิริยาวัตถุ 3 3. ความรู้ ความเข้าใจ

Abstract

The objective of this research article was to propose an observance of Dharma and to compare the different factors with an observance of oneself resulting in parched in accordance with three bases of meritorious actions. The research methodology was conducted by making use of questionnaires collecting data from the sampling group of 71 teachers. The statistics used was percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test (One-way ANOVA). The research's result were found that teachers observed themselves in accordance with the rules of dharma in three bases of meritorious actions in overall perspective at the occasional level including teaching the doctrine or showing truth-dhammadesanamaya; and making merits by mental development – bhavanamaya. The hypothesis testing was found that the teachers who had different ages and status observed themselves in three bases of meritorious actions with the statistical significance at 0.05; while their genders and educational background were identical.

Keyword: 1. Observance of oneself with the rules of dhamma 2. Three bases of meritorious actors
3. Knowledge in meritorious actors

---

¹ปร.ด.(วัฒนธรรมศาสตร์), นักวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การจัดการศึกษาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การสื่อสาร สังคม สิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมและภาคบริการที่ทันสมัย ด้านการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8(2540-2544) ต้องมีการพัฒนาคนและคุณภาพของคนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์ โดยต้องการพัฒนาการศึกษาให้สามารถใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ใช้การสื่อสารที่ทันสมัยมีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มุ่งระดมสรรพกำลังทุกส่วนของสังคมให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้โอกาสทุกคนได้รับการศึกษาที่หลากหลาย สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ตลอดชีวิตซึ่งสอดคล้องกับการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก คือ 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มาตรา 9(5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น การจัดการศึกษาของท้องถิ่น เทศบาลมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา

การจัดการศึกษาของท้องถิ่นมีหลักการ 1) หลักการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น 2) หลักการมอบภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาท้องถิ่นให้อยู่ในความรับผิดชอบของท้องถิ่นและประชาชน 3) หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาท้องถิ่น เทศบาลในฐานะองค์กรปกครองท้องถิ่นมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การบริหารงานโรงเรียนทั้ง 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานกิจการนักเรียน งานธุรการการเงินและพัสดุ และงานความสัมพันธ์กับชุมชน จากการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง การปกครองที่เน้นการกระจายอำนาจและแนวโน้มการพัฒนาคนพัฒนาครูผู้สอน พัฒนาผู้เรียน ครูผู้สอน โดยเฉพาะข้าราชการครู โรงเรียนเทศบาลถือเป็นตัวจักรสำคัญในกระบวนการพัฒนาเยาวชนในเขตเมือง ซึ่งเป็นจุดสำคัญของการพัฒนาโดยรวม จึงจำเป็นต้องปรับแนวความคิดให้กว้างไกล ปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์อย่างเร่งด่วน ประการสำคัญคือ ต้องปฏิรูปบทบาทของครู ปฏิรูปกระบวนการให้การเรียนรู้ เพื่อสามารถดำรงบทบาทและดำเนินภารกิจที่สอดคล้องกับภาวะความต้องการของท้องถิ่น สังคมและสถานการณ์บ้านเมือง คือ การพัฒนาคน สังคมและประเทศสู่ความก้าวหน้าและมั่นคงได้อย่างยั่งยืน(พิบูลวงศาโรจน์, 2542, หน้า 5)

โรงเรียนเทศบาล เป็นสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเทศบาล มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา นอกจากจะมุ่งสร้างความรู้ให้กับเด็กนักเรียนแล้ว ครูผู้สอนยังต้องปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้ตนเองด้วยซึ่งในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมนั้นครูจะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่มากมาย เช่น หลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 เป็นต้น ซึ่งพบว่าความประพฤติด้านคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการครูโรงเรียนเทศบาลยังมีส่วนที่ต้องปรับปรุงเสริมสร้างให้สมบูรณ์ เช่น พฤติกรรมการเล่นการพนัน การเสพของมีเงินเมา การแต่งกายทรงผมไม่เรียบร้อย การเข้าห้องสอนไม่ตรงเวลา การขาดความ

กระตือรือร้นในการทำงาน และการขาดวินัยในตนเอง เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีผลกระทบต่อการเรียนการสอนของข้าราชการครูโรงเรียนเทศบาล อีกทั้งก็จะเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่เด็กนักเรียนในการที่จะปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดีหรือปฏิบัติให้ดู

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตนตามหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติตนตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดและมีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนตามหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 ว่าหากมีการนำไปใช้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ก็จะเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาบุคคลด้านคุณธรรม จริยธรรมและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป รวมทั้งมีความคาดหวังว่าการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะมีประโยชน์ต่อข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด และสถานศึกษาอื่น ๆ อีกด้วย

2. โจทย์วิจัย

- 2.1 ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาลมีการปฏิบัติตนตามหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 มากน้อยหรือไม่เพียงใด
- 2.2 ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาลที่มีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสนับสนุน แตกต่างกัน มีการปฏิบัติตนตามหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 3.1 เพื่อศึกษาความรู้ในหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด
- 3.2 เพื่อทราบการปฏิบัติตนตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด
- 3.3 เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติตนตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด
- 3.4 เพื่อทราบข้อเสนอแนะและแนวทางในการปฏิบัติตนตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

4. สมมติฐานการวิจัย

ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลและความรู้เกี่ยวกับหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ต่างกันมีการปฏิบัติตนตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 แตกต่างกัน

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

5.1 ทำให้ทราบความรู้ในหลักกรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

5.2 ทำให้ทราบการปฏิบัติตนตามหลักกรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

5.3 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะและแนวทางในการปฏิบัติตนตามหลักกรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ รูปแบบที่ใช้คือการวิจัยเชิงสำรวจ(Survey Research) ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ข้าราชการครูโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 4 โรงเรียน จำนวน 85 คน ผู้วิจัยได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ(Systematic Sampling) จากบัญชีรายชื่อ โดยยึดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ R.V. Krejcie และ D.W.Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2543, หน้า 43) ซึ่งผลจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 71 คน ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นโดยอาศัย กรอบแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งนิยามปฏิบัติการ โดยใช้คำถาม 2 ประเภทคือ คำถามปิดและคำถามเปิด ซึ่งมี อาจารย์ธนศ ต่วนชะเอม ผศ.สุนทร อางนิยม และ ดร.ไพรัช พื้นชมพู เป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ สํารวจจำนวนข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อรู้จำนวนที่แน่ชัด นำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเสนอผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยคณะผู้ร่วมวิจัย เมื่อได้เครื่องมือกลับคืนมาแล้วนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์จัดระเบียบข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่(Frequency) ร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย(Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) การทดสอบค่าที(t-test) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว(One-Way ANOVA) หรือ F-test

7. ผลการวิจัย

7.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน เป็นเพศหญิง มีร้อยละ 76.2 และเป็นเพศชาย มีร้อยละ 23.9 มีอายุ 41 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 53.5 รองลงมา มีอายุ 20-30 ปี มีร้อยละ 29.6 และอายุ 31-40 ปี มีร้อยละ 16.9 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีร้อยละ 85.9 รองลงมา มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีร้อยละ 12.7 และ

การศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีร้อยละ 1.4 และมีสถานภาพสมรส มีร้อยละ 73.2 รองลงมา มีสถานภาพโสด มีร้อยละ 23.9 และสถานภาพหม้าย มีร้อยละ 2.8

7.2 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 พบว่า ข้าราชการครูโรงเรียนเทศบาลสังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ว่า ชัมมเทสนานัย ได้แก่ การแสดงธรรม หรือสอนธรรม นั่นคือตอบว่าใช่ มีร้อยละ 98.6 ส่วนที่ไม่ใช่ มีร้อยละ 1.4 รองลงมาว่า ภวานามัย หมายถึง การทำบุญด้วยการเจริญภาวนา ฝึกรบมจิตใจ นั่นคือตอบว่าใช่ มีร้อยละ 95.8 ส่วนที่ไม่ใช่ มีร้อยละ 4.2 และน้อยสุด คือ คนที่พูดเท็จ เมื่อกลับมาเกิดใหม่จะมีกลิ่นปากเหม็น นั่นคือ ตอบว่าใช่ มีร้อยละ 33.8 ส่วนที่ไม่ใช่ มีร้อยละ 66.2

7.3 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 พบว่า ข้าราชการครูโรงเรียนเทศบาลสังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ว่า ชัมมเทสนานัย ได้แก่ การแสดงธรรม หรือสอนธรรม นั่นคือตอบว่าใช่ มีร้อยละ 98.6 ส่วนที่ไม่ใช่ มีร้อยละ 1.4 รองลงมาว่า ภวานามัย หมายถึง การทำบุญด้วยการเจริญภาวนา ฝึกรบมจิตใจ นั่นคือตอบว่าใช่ มีร้อยละ 95.8 ส่วนที่ไม่ใช่ มีร้อยละ 4.2 และน้อยสุด คือ คนที่พูดเท็จ เมื่อกลับมาเกิดใหม่จะมีกลิ่นปากเหม็น นั่นคือ ตอบว่าใช่ มีร้อยละ 33.8 ส่วนที่ไม่ใช่ มีร้อยละ 66.2

ตารางการปฏิบัติตนตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3

ด้านที่	การปฏิบัติตนตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ทานมัย	3.17	.29	บางครั้ง
2	ศีลมัย	3.21	.30	บางครั้ง
3	ภวานามัย	2.87	.55	นาน ๆ ครั้ง
รวม		3.08	.32	บางครั้ง

7.4 การปฏิบัติตนตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 พบว่า ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด มีการปฏิบัติตนตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับบางครั้ง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.08 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = .32 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับบางครั้ง 2 ด้าน และอยู่ในระดับนาน ๆ ครั้ง 1 ด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังต่อไปนี้

ด้านทานมัย พบว่า ตอบคำถามของนักเรียนด้วยความยินดี อยู่ในระดับทุกครั้ง มีร้อยละ 97.2 ระดับบางครั้ง มีร้อยละ 2.8 แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยแล้ว พบว่ามีการปฏิบัติตามในระดับบางครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.97 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = .16 รองลงมาคือ ท่านสอนนักเรียนโดยไม่ปกปิดความรู้ ในระดับทุกครั้ง มีร้อยละ 97.2 ระดับบางครั้ง มีร้อยละ 1.4 และไม่เคย มีร้อยละ 1.4 แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยแล้ว พบว่ามีการปฏิบัติตามในระดับบางครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.94 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = .37 น้อยสุดคือ ท่านบริจาคเงิน สิ่งของ เครื่องใช้ เมื่อมีการเชิญชวนจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ในระดับทุกครั้ง มีร้อยละ 8.5 ระดับบางครั้ง มีร้อยละ 18.3 ระดับนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 59.2 และระดับไม่เคย มี

ร้อยละ 14.1 แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยแล้ว พบว่ามีการปฏิบัติตามในระดับนาน ๆ ครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 2.21 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = .79

ด้านศีลมัย พบว่า ท่านแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน อยู่ในระดับทุกครั้ง มีร้อยละ 94.4 ระดับบางครั้ง มีร้อยละ 4.2 และระดับนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 1.4 แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยแล้ว พบว่ามีการปฏิบัติตามในระดับบางครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.92 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = .30 รองลงมาคือ ท่านเข้าสอนตรงเวลา ในระดับทุกครั้ง มีร้อยละ 91.5 ระดับบางครั้ง มีร้อยละ 8.5 แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยแล้ว พบว่ามีการปฏิบัติตามในระดับบางครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = .28 น้อยสุดคือ ท่านดื่มสุรา เครื่องดองของเมาในเวลาราชการ ในระดับทุกครั้ง มีร้อยละ 7.0 ระดับบางครั้ง มีร้อยละ 1.4 ระดับนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 1.4 และระดับไม่เคย มีร้อยละ 90.1 แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยแล้ว พบว่ามีการปฏิบัติตามในระดับไม่เคย โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 1.25 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = .80

ด้านภาวนามัย พบว่า ท่านใช้สมาธิในการสอนหนังสือ อยู่ในระดับทุกครั้ง มีร้อยละ 74.6 ระดับบางครั้ง มีร้อยละ 18.3 และระดับนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 7.0 แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยแล้ว พบว่ามีการปฏิบัติตามในระดับทุกครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.67 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = .60 รองลงมาคือ ท่านพานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในระดับทุกครั้ง มีร้อยละ 53.5 ระดับบางครั้ง มีร้อยละ 19.7 และระดับนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 26.8 แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยแล้ว พบว่ามีการปฏิบัติตามในระดับทุกครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.26 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = .86 น้อยสุดคือ ท่านเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น นำไหว้พระ สวดมนต์ ในระดับทุกครั้ง มีร้อยละ 15.5 ระดับบางครั้ง มีร้อยละ 12.7 ระดับนาน ๆ ครั้ง มีร้อยละ 40.8 และระดับไม่เคย มีร้อยละ 31.0 แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยแล้ว พบว่ามีการปฏิบัติตามในระดับนาน ๆ ครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 2.12 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 1.02

7.5 การทดสอบสมมติฐาน พบว่า

7.5.1 ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ที่มีเพศต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนข้าราชการครู ที่มีอายุต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และข้าราชการครูที่มีสถานภาพต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

7.5.2 ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและสถานภาพที่ต่างกัน มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้าน ไม่

แตกต่างกัน นั่นคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษาและสถานภาพไม่มีผลต่อความรู้ ความเข้าใจในหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครู ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

8. อภิปรายผลการวิจัย

8.1 ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด มีการปฏิบัติตามหลักกรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับทุกครั้ง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.08 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = .32 ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า การที่ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ได้มีการปฏิบัติตามหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดนั้นถือได้ว่าเป็นแบบอย่างที่ดี ให้เด็กนักเรียนได้ยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติของนักเรียน และผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไปด้วย โดยเฉพาะการปฏิบัติตามหลักกรรมที่เกี่ยวกับบุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ ทาน ศีล และภาวนา ซึ่งเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนทุกคนต้องยึดเอาเป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ ดวงสีเสนา ได้วิจัยในเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ การทำบุญกิริยาวัตถุ 3 ของพุทธศาสนิกชนไทยในท้องถิ่นที่กำลังเปลี่ยนไปสู่สังคมอุตสาหกรรมใหม่ : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผู้มีอาชีพเกษตรกรรมและลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า การทำทาน เช่น การใส่บาตร การบริจาค การทำบุญแก่สถาบันศาสนา ยังมีน้อยเพราะไม่มีเวลา ส่วนในการสังคมนาสงเคราะห์มักจะบริจาคช่วยเหลือเพื่อนบ้านในงานศพ งานบวชมากกว่าการบริจาคการกุศลหรือสังคมนาสงเคราะห์ด้านอื่น นอกจากนี้ ทั้งสองกลุ่มอาชีพยังไม่สนใจในการรักษา ศีล และเจริญภาวนาอย่างจริงจังเท่าใดนัก

จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้ สามารถสรุป (Conclusion) ได้ว่า การประพฤติปฏิบัติตามหลักกรรม คำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนทุกคนควรยึดถือเป็นแบบแผนหรือแนวทางในการใช้ชีวิตประจำวันให้เกิดความสงบสุขทั้งส่วนตนและส่วนรวมด้วย

8.2 ผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทานมัย ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ข้าราชการครูโรงเรียนเทศบาล ได้ให้ความสำคัญของการให้ทานว่าเป็นสิ่งแสดงน้ำใจของมนุษย์ผู้มีจิตใจสูง มีเมตตาจิตต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ด้วยการให้ การเสียสละแบ่งปันมากน้อยตามกำลังของวัตถุ เครื่องสังเคราะห์ที่มีอยู่ จะเป็นวัตถุทาน ธรรมทาน หรือวิทยาทานเพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ นอกจากกุศล คือ ความดีที่ได้จากการให้ทาน นั้น เป็นสิ่งตอบแทนที่เจ้าของทานได้รับอยู่โดยดีเท่านั้น อภัยทานควรให้แก่กัน เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งผิดพลาดหรือล่วงเกิน คนมีทานย่อมเป็นผู้สง่าผ่าเผยและเด่นในปวงชน เป็นที่เคารพรักในหมู่มชน จะตกอยู่ที่ศีลโดยยอมไม่อดอยากขาดแคลน จะมีสิ่งหรือมีผู้อุปถัมภ์จนได้ ไม่อับจนทนทุกข์ ผู้มีทานประดับตน ย่อมไม่เป็นคนล้าสมัย บุคคลทุกชั้นไม่รังเกียจ ผู้มีทานย่อมเป็นผู้อบอุ่น หนุนโลกให้ชุ่มชื้น การเสียสละจึงเป็นเครื่องกำจุนหนุนโลก สอดคล้องกับแนวคิดของ พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตตยาโณ) กล่าว บุญกิริยาวัตถุ 3 แปลว่า วัตถุเป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ มี 3 ประการ คือ ทานมัย เป็นบุญที่เกิดจากการบริจาคทาน เป็นการบริจาคทรัพย์สิ่งของของตนเพื่อประโยชน์สุขของผู้รับ เป็นการขจัดความตระหนี่ในตน ศีลมัย เป็นบุญที่เกิดจากการรักษาศีล เป็นการควบคุมกาย วาจา ของตนให้เป็นปกติ ไม่ก่อความเดือดร้อน เบียดเบียนทั้งแก่ตนเองและ

ผู้อื่น และ ภาวนามัย เป็นบุญที่เกิดจากการภาวนา เป็น สมถภาวนา ซึ่งหมายถึง การฝึกจิตให้สงบนิ่ง และ วิปัสสนาภาวนา ซึ่งหมายถึง การใช้ปัญญาพิจารณาจนเกิดความรู้แจ้งในสิ่งทั้งปวง

จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้ สามารถสรุป (Conclusion) ได้ว่า การให้ทาน ต้องมีเจตนาในการให้ว่า เพื่อบูชา หรือเพื่ออนุเคราะห์ ต้องเลือกให้แก่บุคคลที่สมควรให้ และต้องรู้จักประมาณในการให้

8.3 ผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านภาวนามัย ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด มีการปฏิบัติตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ในส่วนที่เกี่ยวกับการนั่งสมาธิ ทำจิตให้สงบ น้อยอาจเป็นเพราะว่ายังไม่มีความรู้ หรือยังไม่ให้ความสำคัญของการทำสมาธิเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ ดวงสีเสน ได้วิจัยในเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ การทำบุญกิริยาวัตถุ 3 ของพุทธศาสนิกชนไทยในท้องถิ่นที่กำลังเปลี่ยนไปสู่สังคมอุตสาหกรรมใหม่ : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผู้มีอาชีพเกษตรกรรมและลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า การทำทาน เช่น การใส่บาตร การบริจาค การทำบุญแก่สถาบันศาสนายังมีน้อยเพราะไม่มีเวลาส่วนในการสังคมสงเคราะห์มักจะบริจาคช่วยเหลือเพื่อนบ้านในงานศพ งานบวช มากกว่าการบริจาคการกุศล หรือสังคมสงเคราะห์ด้านอื่น นอกจากนี้ ทั้งสองกลุ่มอาชีพยังไม่สนใจในการรักษาศีล และเจริญภาวนาอย่างจริงจังเท่าใดนัก

จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้ สามารถสรุป (Conclusion) ได้ว่า การเจริญภาวนา คือ การอบรมใจให้ฉลาดเที่ยงตรงต่อเหตุผลธรรมชาติ รู้จักวิธีปฏิบัติตนเองและสิ่งทั้งหลาย ยึดการภาวนาเป็นรั้วกั้นความคิดฟุ้งของจิตใจให้อยู่ในเหตุผลอันจะเป็นทางแห่งความสงบสุข ใจที่ยังมิได้รับการอบรมจากภาวนาจึงเปรียบเหมือนสัตว์ที่ยังมิได้รับการฝึกหัด ยังมีได้รับประโยชน์จากมันเท่าที่ควรจำต้องฝึกหัดให้ทำประโยชน์ถึงจะได้รับประโยชน์ตามควร ใจจึงควรได้รับการอบรมให้รู้เรื่องของตัวจะเป็นผู้ควรแก่การทำงานทั้งหลายทั้งส่วนเล็กน้อยใหญ่ภายนอก ภายใน ผู้มีภาวนาเป็นหลักใจจะทำอะไรชอบใช้ความคิดอ่านอยู่เสมอไม่เสื่องและไม่เกิดความเสียหายแก่ตนและผู้ที่เกี่ยวข้อง การภาวนาจึงเป็นงานเพื่อผลในปัจจุบันและอนาคต

8.4 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ที่มีเพศต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนข้าราชการครู ที่มีอายุต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และข้าราชการครูที่มีสถานภาพต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการครู โรงเรียนเทศบาลถึงแม้ว่าจะแตกต่างกันก็มีส่วนในการทำให้มีการปฏิบัติตามหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 ด้วยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวัฒน์ มหังสา ได้สรุปผลการวิจัยในหัวข้อ ทศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีลห้า

ของชาวพุทธ ว่า ทักษะคติเกี่ยวกับศีลห้าของชาวพุทธมีความแตกต่างกันตาม เพศ อายุอาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ และจำนวนครั้งที่ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา สำหรับแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับศีลห้าของชาวพุทธ มีความแตกต่างกันตามอายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ จำนวนครั้งที่ไปวัดหรือร่วมกิจกรรมทางศาสนา และทักษะคติ มีความสัมพันธ์กับแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับศีลห้า

ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและสถานภาพที่ต่างกัน มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน นั่นคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษาและสถานภาพไม่มีผลต่อความรู้ ความเข้าใจในหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครู ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า การที่ข้าราชการครู โรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตนตามหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 ได้เป็นอย่างดี และถูกต้องนั้น ไม่จำเป็นต้องมีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพที่เหมือนกันก็สามารถปฏิบัติตนตามหลักธรรมดังกล่าวได้คือสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวัฒน์ มหังสา ได้สรุปผลการวิจัยในหัวข้อ ทักษะคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีลห้าของชาวพุทธ ว่า ทักษะคติเกี่ยวกับศีลห้าของชาวพุทธมีความแตกต่างกันตาม เพศ อายุอาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ และจำนวนครั้งที่ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา สำหรับแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับศีลห้าของชาวพุทธ มีความแตกต่างกันตามอายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ จำนวนครั้งที่ไปวัดหรือร่วมกิจกรรมทางศาสนา และทักษะคติมีความสัมพันธ์กับแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับศีลห้า

จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้ สามารถสรุป (Conclusion) ได้ว่า การนำหลักธรรม หรือการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาเมื่อมีการนำไปใช้แล้วก็จะทำให้ผู้ที่ปฏิบัติตามเกิดความรู้สึกสงบสุขทั้งในชีวิตและการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะข้าราชการครูถ้าได้มีการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ดีแล้วก็จะส่งผลต่อไปยังนักเรียนเพราะจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา

9. ข้อเสนอแนะ

9.1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

9.1.1 ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดมีการปฏิบัติตนตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับบางครั้ง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.08 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = .32 ซึ่งมีข้อเสนอแนะว่าผู้บริหาร โรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการกำหนดเป็นนโยบายในการให้ข้าราชการครูได้ยึดถือประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา คือ บุญกิริยาวัตถุทั้ง 3 ประการ เพื่อความเจริญก้าวหน้าและเป็นตัวอย่างที่ดีต่อนักเรียน

9.2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

9.2.1 ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดมีการปฏิบัติตนตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านภาวนามัย ดังนั้นควรมีการจัดอบรมปฏิบัติการในการนำข้าราชการครูไปเข้าการปฏิบัติกรรมฐานในช่วงที่โรงเรียนปิดเทอมหรือในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา เพื่อให้ข้าราชการครูได้ทราบแนวปฏิบัติในด้านนี้ให้มากขึ้น

9.3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

9.3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น ปัญหา อุปสรรคในการแสวงหาความรู้และการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา

9.3.2 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของข้าราชการครู

9.3.3 ควรทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบระดับความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนาในกลุ่มข้าราชการครูที่สังกัดหน่วยงานอื่น

10. บรรณานุกรม

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2535.

พระโสภณคณาภรณ์(ระแบบ จิตญาโณ). **ธรรมปริทัศน์**. กรุงเทพมหานคร : ศรีสมบัติการพิมพ์, 2526.

พิบูล วงศาโรจน์. **บทบาทของพนักงานครูเทศบาลในการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางการกระจายอำนาจ**. กรุงเทพมหานคร : ศิลปะบรรณาการ, 2542.

สมศักดิ์ ดวงสีเสน. การศึกษาเชิงวิเคราะห์การทำบุญกิริยาวัตถุ 3 ของพุทธศาสนิกชนไทยในท้องถิ่นที่กำลังเปลี่ยนไปสู่สังคมอุตสาหกรรมใหม่ : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผู้มีอาชีพเกษตรกรรมและลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**.มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.

สุวัฒน์ มั่งสา. **ทัศนคติและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับศีลห้าของชาวพุทธ**. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.

11. คำขอบคุณ (Acknowledgement)

ผู้วิจัย ในฐานะที่เป็นประชาชนคนหนึ่งในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เล็งเห็นความสำคัญและปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จึงทำวิจัยในเรื่องนี้และสำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือหลาย ๆ ฝ่ายอาทิเช่น พระมหาน่วม สุจิตโต ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร อาจารย์วิสิฐพัทธ์ วาฤทธิ อาจารย์ชเนศ ต่วนชะเอม คุณสมควร แก้วชาลุน รวมทั้งผู้บริหารและข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ทุกท่าน ที่กรุณากรอกแบบสอบถาม และได้ให้ความช่วยเหลือในการทำงานวิจัยให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณและขอบคุณ อนุโมทนาไว้ ณ โอกาสนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการวิจัยเรื่องนี้จะอำนวยคุณประโยชน์แก่โรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดและผู้สนใจพอสมควร

.....